

ISTRAŽIVANJE BUDŽETSKOG FINANSIRANJA KULTURE U GRADOVIMA U SRBIJI

Apstrakt: *Finansiranje kulturnih delatnosti od strane državnih vlasti i vlasti gradova i opština, pored potrebe, predstavlja i zakonsku obavezu sa temeljima u Ustavu Republike Srbije. Polazeći sa tog stanovišta, obavljeno je istraživanje budžetskog finansiranja kulturne delatnosti u gradovima u Srbiji, a na osnovu gradskih odluka o budžetima za 2009. godinu. U datim analizama 21 grad je rangiran po različitim kriterijumima, od broja stanovnika i ukupnog budžeta, preko izdvajanja za finansiranje kulturnih delatnosti, procenta te sume u odnosu na ukupan budžet i izdvajanja za kulturu po glavi stanovnika, do broja finansiranih subjekata i iznosa koji su namenjeni za isplatu zarada zaposlenima u ustanovama kulture.*

Istraživanje je ukazalo na veoma velike disproporcije u budžetskom finansiranju kulture u gradovima Srbije, ali i otvorilo nova istraživačka pitanja vezana za odnos finansiranja kulture i kvaliteta kulturnog života.

Ključne reči: *grad, kultura, gradska kulturna politika, budžet, finansiranje*

Key words: *city, culture, city cultural polices, budget, financing*

U vremenima kada se Srbija nalazi u tranzicionim procesima, kao i u trenucima krize, bila ona lokalna ili opšta, oštrice finansijskih rezova se često usmeravaju prema institucijama kulture i kulturnoj delatnosti uopšte. U potrazi za mogućnostima uštede unutar državnih i subdržavnih budžeta najlakše, najbezbolnije, a po ličnom uverenju onih koji odlučuju, i sa najmanje posledica, rešenje je smanjenje izdvajanja za kulturu. Ovakvim potezima se obično pribegava linearno, bez detaljnijih analiza, i bez sagledavanja mogućih ishoda. Oni koji odlučuju, u čijim rukama je i nož i pogača, na kulturu, po pravilu, gledaju kao na

trošak, nesvesni ne samo činjenice da razvijeno kulturno okruženje predstavlja pogodno tlo za profitne poduhvate različitih vrsta, od razvoja kulturnog turizma do uspješnijeg privlačenja novih investicija, već i činjenice da se osnovni “profit” koji kultura ostvaruje ne može tražiti u sferama finansijskog efekta rentabilnosti, nego u sferama unutrašnjeg razvoja, efekata uticaja, komunikacije i demokratizacije. Demagoško opravdanje za ovakav odnos se svodi na čarobnu reč *fandrejzing*.¹

Fandrejzing označava obezbeđivanje dodatnih sredstava i usluga putem sponzorstava, donacija i fondovskim finansiranjem pojedinačnih programa i projekata, i predstavlja jedan od imperativa savremenog doba, ali uz prethodno poštovanje hiperimperativa – prikupljanje dodatnih sredstava niti može, niti sme da zameni javne subvencije kulturi. Upućivanje na masovna sredstva donatora i sponzora zasniva se na anglosaksonskoj, konkretnije, američkoj, istorijskoj praksi, navikama i poreskom sistemu, dok u Evropi, gde nadležnost države za subvencionisanje kulture i umetnosti predstavlja tradiciju, ali i gde su fiskalni instrumenti drugačiji, nije u dovoljnoj meri moglo da se razvije “osećanje privatne odgovornosti za kulturne i društvene potrebe, odnosno *Good Citizen*, mentalitet uzornog građanina poznat iz *SAD*, kao ni uporedive mogućnosti finansiranja kulture sredstvima pojedinca.”²

Kao što neophodnost budžetskog finansiranja ne sme da bude alibi za odustajanje od pribavljanja vanbudžetskih sredstava, tako ni mogućnost *fandrejzinga* ne sme da bude alibi za nedovoljno budžetsko finansiranje ustanova kulture od strane njihovih osnivača, tim pre što kulturna delatnost predstavlja i ustavnu kategoriju. Član 89. *Ustava republike Srbije*³ nalaže da je svako “dužan da čuva prirodne retkosti i naučno,

¹ Sudeći, bar po literaturi, poslednjih decenija se *fandrejzingu* u kulturi i u Srbiji poklanja sve veća pažnja: Peter Rot, *Sponzorisavanje kulture*, Beograd, CLIO, 1996; Anre Mkloroj, *Ulaganje u budućnost – priručnik za fundraising u kulturi*, Beograd, Balkankult, 2001; Džilijan H. Pul, *Kako doći do novca – priručnik za institucije kulture*, Beograd, Ambasada SAD, bgi; Džilijan H. Pul, *Kako napisati uspešan zahtev za donaciju – priručnik za institucije kulture*, Beograd, Ambasada SAD, bgi; Barbara Krol i Kristijana Fine, *Uspešan fanrejzing*, Beograd, CLIO, 2005.

² Gerald Mat, Tomas Flak i Judita Ledererr, *Menadžment muzeja*, Beograd, CLIO, 2002, str. 17 i 136-37.

³ Službeni glasnik RS, br. 98/2006.

kulturno i istorijsko nasleđe, kao dobra od opšteg interesa, u skladu sa zakonom”, a naglašeno je i sledeće: “Posebna odgovornost za očuvanje nasleđa je na Republici Srbiji, autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave”. Pored toga, članom 97. Ustav nalaže da Republika Srbija uređuje i obezbeđuje i sistem u više oblasti, među kojima je i oblast kulture.

Dalja analiza pozitivnih zakonskih akata nas upućuje na *Zakon o javnim službama*⁴, koji svojim članom 1. nalaže da se “za obavljanje delatnosti, odnosno poslova kojima se obezbeđuje ostvarivanje prava, odnosno zadovoljavanje potreba građana i organizacija, kao i ostvarivanje drugog zakonom utvrđenog interesa, osnivaju javne službe”, a javne službe koje se bave poslovima društvenih delatnosti, među kojima je i kultura, spadaju u ustanove (član 3).

Sa druge strane, *Zakon o lokalnoj samoupravi* članom 20. određuje da opština kao i grad⁵, preko svojih organa, u skladu s Ustavom i zakonom:

- osniva ustanove i organizacije u oblasti (...), kulture (...) i prati i obezbeđuje njihovo funkcionisanje,
- organizuje vršenje poslova u vezi sa zaštitom kulturnih dobara od značaja za opštinu,
- obezbeđuje sredstava za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata u oblasti kulture od značaja za opštinu i stvara uslove za rad muzeja i biblioteka i drugih ustanova kulture čiji je osnivač.⁶

Ustavne odredbe su za sada, u izčekivanju *Zakona o kulturi*,⁷ dodatno konkretizovane ranije donetim *Zakonom o delatnostima od opšteg interesa u kulturi*,⁸

⁴ Službeni glasnik RS, br. 129/2007.

⁵ U navedenom članu se striktno pominju opštine, ali shodno članu 23, stav 2 to se odnosi i na gradove: “Odredbe ovog zakona koje se odnose na opštinu primenjuju se i na grad, ako ovim zakonom nije drukčije određeno”.

⁶ Zanimljivo je dodatno naglasiti da su u navedenim odredbama Zakona o lokalnoj samoupravi od ustanova kulture koje osnivaju opštine/gradovi, konkretno imenovani samo muzeji i biblioteke, ali dok u Srbiji nema opštine bez biblioteke, preko 50% opština nemaju muzeje.

⁷ Ova prezentacija istraživanja je zaključena 3. avgusta 2009. godine, u trenutku kada je u Skupštini Republike Srbije već bila završena rasprava po svim pitanjima vezanim za novopredloženi Zakon o kulturi, koji treba da zameni Zakon o delatnostima od opšteg interesa u kulturi, ali je skupštinska sednica sa danom za glasanje odložena, bez određivanja konkretnog termina.

⁸ Službeni glasnik RS, br. 49/1992.

koji, u članu 10, nalaže i sledeće: “Potrebe u oblasti kulture za čije se ostvarivanje sredstva obezbeđuju u budžetu opštine, odnosno grada jesu: (...); 9) rad, održavanje i ostvarivanje programa ustanova kulture od značaja za opštinu, odnosno grad (muzej, arhiv, zavod, biblioteka, pozorište, muzičko-scenska ustanova, kulturno-prosvetna zajednica, dom kulture, dom omladine, kulturni centar, narodni i radnički univerzitet i druge organizacije)”. Shodno istom zakonskom članu sredstva za navedene potrebe se obezbeđuju u budžetu opštine, odnosno grada.

Upravo ova zakonska odrednica, o obaveznom budžetskom finansiranju kulture, predstavljala je osnov za istraživanja sprovedena tokom proleća 2009. godine, a usmerena ka uporednoj analizi budžeta gradova u Srbiji. Inspiraciju za istraživanje predstavljale su česte izjave odgovornih u gradskoj vlasti Valjeva (i verovatno ne samo Valjeva) da grad, shodno svojoj finansijskoj snazi, izdvaja mnogo za potrebe kulture, ali da najveći deo odlazi za plate zaposlenih u institucijama. Ove izjave su nametale potrebu da se istraži situacija i u drugim gradovima u Srbiji, i odredi položaj Valjeva.

Prema odredbama *Zakona o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije*,⁹ u Srbiji postoje 174 samostalne jedinice lokalne samouprave, od kojih su 150 opštine, 23 gradovi i grad Beograd, sa posebnim statusom. Istraživački vizir je bio usmeren ka 21 gradu (od kojih većina predstavlja okružne centre) budući da Novi Sad, kao administrativni centar pokrajine Vojvodine ima specifičnosti koje ga u velikoj meri odvajaju od lokalnih okružnih centara, a što važi i za Prištinu, za koju se, sa druge strane, primenjuje budžetski sistem drugačiji od sistema u Srbiji.

Istraživački cilj je bio da se analizom gradskih odluka o budžetu za 2009. godinu, uz uzajamno upoređivanje, utvrde finansijski aspekti brige gradova za kulturni život na svojoj teritoriji, i da se oni rangiraju po različitim aspektima. Polazne informacije o broju stanovnika i njihovim kulturnim institucijama pribavljene su istraživanjem interneta, sa oficijelnih gradskih sajtova, sa sajta *www.e-kultura.net* i sa srpske redakcije slobodne *Web* enciklopedije *Wikipedia*,¹⁰ a osnovne informacije, budžetski finansijski pokazatelji, su preuzimani iz

⁹ Službeni glasnik RS, br 129/2007.

¹⁰ <http://sr.wikipedia.org>

zvaničnih gradskih *Odluka o budžetu*,¹¹ a u slučaju da budžet sadrži samo zbirne pokazatelje kulture u celini, bez razdele po institucijama, tražene su i odluke ili rešenja o pojedinačnim ili zbirnim aroprijacijama.

Izvestan broj gradskih budžetskih dokumenata se mogao naći na zvaničnim sajtovima gradova, bilo u vidu nezavisnog elektronskog dokumenta, bilo u okviru postavljenih gradskih službenih listova. Da bi se došlo do finansijskih akata gradova koji nemaju sajtove, ili budžete nisu postavili na internet, iskorišćene su mogućnosti *Zakona o slobodnom pristupu informacija od javnog značaja*¹², i to u dva koraka: direktnim obraćanjem nadležnim gradskim organima, sa pozivanjem na zakonske obaveze, a u slučaju ćutanja uprave, korišćena je institucija žalbe povereniku za informacije od javnog značaja.¹³ Na ovaj način su pribavljeni skoro svi potrebni dokumenti, izuzev budžetskih akata iz Leskovca, koji nisu dobijeni ni posle dve intervencije Poverenika, tako da je za osnovne analize iskorišćena najsumarnija skica sadržaja budžeta prezentovana na gradskom sajtu.¹⁴

Pre početka uporedne anilize budžeta srpskih gradova postavljen je polazni set hipoteza:

– Veličina grada i njegova budžetska snaga su osnovni polazni preduslovi za aktivan i kvalitetan kulturni život, a najdinamičniji kulturni život se odigrava u gradovima koji finansiraju najveći broj kulturnih činilaca (ustanova i udruženja). Shodno tome, oni izdvajaju i veće sume novca za zarade velikog broja zaposlenih aktera kulturnih aktivnosti, a istovremeno veće sume se izdvajaju i za ukupni kulturni život, a imajući u

¹¹ Iz budžetskog odeljka *Plan rashoda – poseban deo*, a u okviru budžetskih funkcija 820 (usluge u kulturi), uz obraćanje pažnje na mogućnost da se određena sredstva namenjena kulturi (gradske manifestacije i sl.) mogu naći i u okviru drugih funkcija.

¹² Službeni glasnik RS, br. 120/2004.

¹³ Videti na: www.poverenik.org.rs

¹⁴ I “ćutanje uprave” na rećit naćin govori o odnosu gradske uprave Leskovca prema javnom sektoru, a time i kulturi. I pokušaji da se do neophodnih podataka doće, posredstvom leskovaćkih institucija kulture, nisu urodli plodom, a naroćito je indikativna informacija dobijena iz Narodnog muzeja Leskovac da ni njima, kao indirektnim korisnicima budžeta, nije na raspolaganju, ne samo odluka o budžetu, nego ni akt kojim bi morali da budu obavesteni koliko sredstava im je, i za koje namene, po kontima, dodeljeno za tekuću godinu. Zanimljivo je napomenuti da je Leskovac grad sa najvećim brojem zaposlenih u gradskoj upravi, s tim što zvanićan podatak o broju ne postoji, ali se pretpostavlja da je to oko 500 radnika.

vidu različitu fiskalnu snagu gradova, te veće sume ne moraju biti znatne u ukupnoj masi, ali moraju to biti u procentu izdvajanja za kulturu, kao i u izdvajanju za kulturu po glavi stanovnika.

Da bi se utvrdilo realno pojedinačno stanje, budžeti gradova su analizirani po sledećim kriterijuma:

- *Po broju finansiranih subjekata (ustanova, udruženja, fondacija),*
 - *Po broju stanovnika,*
 - *Po ukupnoj sumi budžeta,*
 - *Po budžetskoj sumi po glavi stanovnika,*
 - *Po sumi budžetskog izdvajanja za kulturu,*
- *Po procentu izdvajanja za kulturu u odnosu na ukupan budžet,*
- *Po budžetskom izdvajanju za kulturu po glavi stanovnika.*

Pored toga, vršena su i dodatna rangiranja¹⁵ po:

- *Sumi budžeta koja se odvaja za lična primanja zaposlenih u kulturi,*
- *Sredstvima koja se za primanja zaposlenih odvajaju po glavi stanovnika,*
- *Procentualnom odnosu sredstava za lična primanja i celokupnog budžeta,*
- *Procentualnom odnosu sredstava za lična primanja i ukupnih izdvajanja za kulturu.*

Upoređivanjem po ovim kriterijumima može se videti da se realna naseljenost gradova kreće od 63.000 do 360.000 stanovnika, ukupan budžet od 1.187.000.000 do 7.958.000.000 dinara, a budžetska izdvajanja po glavi stanovnika od 11.200 do 44.150 dinara. Sume namenjene za kulturu se nalaze u rasponu od 57.680.000 do 544.575.000 dinara, tj. od 3,35% do 10,67% ukupnog budžeta, ili od 667 do 2.345 dinara po glavi stanovnika. Broj finansiranih subjekata kulture je od dva do dvanaest, a za zarade zaposlenih u njima se izdvaja od 30.127.000 do 352.000.000 dinara, što predstavlja iznos od 348 do 1.496 dinara po stanovniku, odnosno od 1,75% do 6,42% ukupnog budžeta, ili od 52,23% do 88,37% od dela budžeta namenjenog kulturi.

Daljom analizom se može doći i do statističkog modela budžetskog finansiranja prosečnog grada u unutrašnjo-

¹⁵ Dodatna rangiranja su obavljena sa uzorkom od 20 gradova, budući da sumarna skica budžeta sa kojom se raspolagalo nije pružala parametre neophodne za ovaj deo analize.

sti Srbije. On, sa pripadajućim seoskim zaleđem, ima oko 121.500 stanovnika i budžet od oko 2.750.457.000 dinara, odnosno oko 22.600 dinara po glavi stanovnika. U njemu postoji sedam finansiranih subjekata kulture i za njihov rad, kao i za ukupna kulturna dešavanja se godišnje izdvaja 177.511.000 dinara, što predstavlja oko 6,5% budžeta, to jest godišnje izdvajanje od 1.460 dinara po glavi stanovnika. Za lična primanja zaposlenih u kulturi se izdvaja 111.852.000 dinara, tj. 919 dinara po stanovniku ili 4% ukupnog budžeta, dakle 63% od izdvajanja za kulturu.

Međutim, zbog veoma velike neravnomernosti u razvoju i ekonomskoj moći, ovom statističkom modelu, i uz toleranciju od okvirno $\pm 10\%$, pa i sa redukovanjem parametara samo na prvu grupu kriterijuma, ne odgovara ni jedan postojeći grad u Srbiji. Tako, po kriterijumu koji najrealnije može da oslika budžetsku moć – po budžetskoj sumi po stanovniku, od 21 grada u unutrašnjosti samo četiri se nalaze u okvirima ovako proširenog proseka (Niš, Šabac, Sremska Mitrovica i Požarevac) dok se iznad proseka nalazi šest (Kragujevac, Subotica, Zrenjanin, Pančevo, Jagodina, Užice), a ispod proseka preostalih 11 gradova.

Zbog velike disproporcije, ne samo u veličini i finansijskoj moći gradova, već u realnoj aktuelnoj kulturnoj politici koja uslovlja brigu za kulturu, a da bi se odgovorilo istraživačkom zadatku, izvršeno je i uporedno rangiranje gradova po svakom od kriterijuma.

Već prva poređenja po zadatim kriterijumima ukazala su na nezasnovanost postavljene hipoteze. Istina, usamljeni primeri pojedinih većih i budžetski moćnijih gradova idu u njenu korist, ali primeri apsolutne većine drugih gradova je pobijaju, a istovremeno ukazuju i na neobjektivnost u izjavama gradskih zvaničnika Valjeva.

Valjevo je grad koji se rangira ispod sredine po broju stanovnika (13. od 21) i ukupnoj planiranoj budžetskoj sumi (12. od 21), i ispod proseka je po budžetskom dinaru po glavi stanovnika, ali se po broju finansiranih subjekata, sa 10 ustanova i udruženja, nalazi u samom vrhu (drugi od 21). To bi moglo da navede na zaključak da se i po izdvajanjima za kulturu ovaj grad nalazi znatno iznad sredine, a u samom vrhu po procentualnom odnosu izdvajanja za kulturu i ukupnog budžeta, po sumi koja se izdvaja za kulturu po glavi stanovnika, kao i po broju zaposlenih (tj. sumi koja se izdvaja za zarade zaposlenih u kulturi).

Međutim, Valjevo je po ovim parametrima znatno ispod proseka: po ukupnim izdvajanjima za kulturu, Valjevo je na 19. mestu, a po procentu izdvajanja i po izdvajanju po stanovniku na 17, odnosno 18. mestu. Valjevo je na samom dnu lestvice i po broju zaposlenih, odnosno po sumi koja se izdvaja za zarade (19. od 20), kao i po sumi ličnih primanja po glavi stanovnika (18. od 20) i procentu sa kojim zarade učestvuju u celokupnom budžetu (16. od 20). Sve to ukazuje na činjenicu da broj finansiranih subjekata može da zavara, budući da od 10 subjekata četiri imaju troje i manje zaposlenih, dok ključne valjevske ustanove zaštite kulturne baštine imaju znatno manje zaposlenih nego što je to prosek u Srbiji.

S druge strane, Užice, formalno najmalobrojniji grad u Srbiji, ali specifičan po tome da skoro nema seoskog zaleđa, ima natprosečan budžet po glavi stanovnika, kao i natprosečno izdvajanje za kulturu, u procentu, od budžeta i veoma visoko izdvajanje po glavi stanovnika. Istovremeno, Niš, najveći grad u unutrašnjosti Srbije, ima budžetski dinar po glavi stanovnika u proseku Srbije, ali i veliko procentualno izdvajanje za kulturu i prosečno izdvajanje za kulturu po glavi stanovnika. Slično je i sa Suboticom, kao i sa Kragujevcem, koji se pokazao kao budžetski najmoćniji grad u Srbiji, budući da ima ne samo ubedljivo najveći budžet u masi, već i po budžetskom dinaru po glavi stanovnika (44.150 dinara, što je duplo više od proseka za Srbiju). Takva budžetska masa dozvoljava da procenat izdvajanja za kulturu bude i manji od proseka (4,13 %), a dozvoljavala bi da i budžetski dinar za kulturu po stanovniku bude niži, ali je on viši od proseka (1.824,2).

Zanimljiv primer predstavlja Zaječar, koji je po broju stanovnika pretposlednji (20), a po ukupnom budžetu poslednji (21), sa ispodprosečnim budžetskim dinarom po glavi stanovnika (sa 17.995,48 dinara, on je na 15. mestu), ali je po sumi namenjenoj za kulturu tik ispod sredine (13), a po procentu budžetskih izdvajanja za kulturu i po sumi koja se za kulturu izdvaja po glavi stanovnika nalazi se u samom vrhu (prvi, odnosno četvrti), kao i po sumi po glavi stanovnika koja se izdvaja za lična primanja zaposlenih (peto mesto), a sa 54,32% spada među gradove kod kojih najmanje sredstava za kulturu biva preusmereno u zarade. Istovremeno, iako nešto veća i bogatija od Zaječara (na 15. mestu po broju stanovnika, 17. po ukupnom budžetu, a 12. po budžetskom izdatku po

stanovniku), Loznica je ubedljivo na poslednjem mestu po sumi koju je planirala za kulturu, po procentu učešća te sume u ukupnom budžetu, po sredstvima koja se izdvajaju za zaposlene po glavi stanovnika, kao i po broju zaposlenih u kulturi. Broj od dve finansirane ustanove nije dovoljno reprezentativan, budući da jedna od njih, Kulturni centar, u svom sastavu ima više polunezavisnih subjekata.

Jedna od rang lista, nastalih kao rezultat analiza budžeta, odnosi se na procentualni odnos sume planirane za zarade zaposlenih i ukupnog izdvajanja za kulturu, s tim što je po ovoj kategoriji rangiranje obrnuto, i najviše je pozicioniran grad sa najmanjim učešćem zarada, jer to ukazuje na veći prostor za programsko delovanje. Ipak, kada su u pitanju veoma velike ili veoma male sume, procenat ne može biti relevantan za ukupni kvalitet i kvantitet kulturnog života, ali može da predstavlja polaznu osnovu za uposlenost kadrova. Tako se Vranje, sa ispodprosečnim budžetom, nalazi u sredini, sa prosečnim procentom izdvajanja iz budžeta za potrebe kulture, ali od tog izdvajanja veliki deo, preko 88%, namenjen je za lična primanja, što je ubedljivo najviše u Srbiji (ako se izuzme Leskovac, za koji nisu dobijeni parametri ove vrste).

Što se tiče Leskovca, on je treći grad u Srbiji po veličini, 16. po sumi budžeta i poslednji po budžetskom dinaru po glavi stanovnika, 16. po izdvajanju za kulturu po glavi stanovnika, ali drugi po procentu budžetskog izdvajanja za kulturu. Upravo poslednja činjenica bi mogla da pokaže brigu grada za aktivan kulturni život, uprkos aktuelnim finansijskim nedaćama. Međutim, samo finansijski pokazatelji nisu dovoljni. Zbog negativnog odnosa uprave grada (koji važi za grad sa najviše administracije u Srbiji) prema dostupnosti informacija, nije bilo moguće doći do podataka koji procenat sume za kulturu Leskovca odlazi za lična primanja, a koji za širok spektar programskih aktivnosti. Koristan pokazatelj, ipak, može da pruži primer Narodnog muzeja u Leskovcu.

Za ukupne aktivnosti u 2008. godini, Muzej je od grada dobio oko dvadeset tri miliona dinara, s tim što je oko devetnaest miliona utrošeno za zarade 39 zaposlenih u stalnom radnom odnosu i petoro honorarno angažovanih (prosek za regionalne muzeje u Srbiji je 21 zaposlen u stalnom radnom odnosu), od kojih više od polovine čine radnici sa osnovnom i srednjom stručnom spremom. Tokom 2008. godine, ustanova koja spada među muzeje sa najbrojnijim kadrom u Srbiji rea-

lizovala je samo tri izložbe (prosek za Srbiju je devet), a čije posetioce nije registrovala (prosek je 7.000 posetilaca), i jedan manji javni program (prosek je 10). Njihove stalne postavke, za koje nemaju, niti su ikada imali, štampane vodiče i kataloge, posetilo je oko 3.900 posetilaca (prosek za muzeje Srbije sa više stalnih postavki je oko 19.500), i tokom cele 2008. godine zaposleni su ostvarili sopstvene prihode u iznosu od oko 150.000 dinara, i nabavili samo osam novih predmeta.¹⁶ S druge strane, 12 zaposlenih u muzeju u Vranju je tokom 2008. godine pribavilo samo tri nova muzejska predmeta, ali su realizovali oko 11.000 poseta stalnim postavkama i 37 različitih manjih programa, ostvarivši 375.000 dinara sopstvenih prihoda. Za njihove zarade je utrošeno oko 60% od gradske budžetske dotacije, što je znatno manje od procenta na nivou cele vranjanske kulture, što opet ukazuje da i pored neravnomernosti u razvoju kulturnih delatnosti između gradova, postoji i neravnomernost u razvoju pojedinačnih institucija u jednom gradu.

Svi navedeni primeri pokazuju da podaci o veličini, budžetskoj moć jednoga grada kao i njegovim izdavanjima za kulturu u ukupnoj masi, procentu i po glavi stanovnika, pružaju dragocene informacije o brizi i nebrizi gradskih vlasti za kulturni život sugrađana, ali da sami za sebe nisu dovoljno relevantni za istraživanje realnog kvaliteta i efektivnost kulturnog delovanja u gradu. Pored budžetskog finansiranja, odlučujuću ulogu ima menadžment (time i *fandrejzing*), kvalitet kadrovskeg potencijala, ali i kreativnost, entuzijizam, istorijski kontinuitet... što sve zajedno zaslužuje dalja, dublja i sveobuhvatnija istraživanja, neophodna kao preduslov za pripreme državne i lokalnih strategija razvoja kulture, radi realizacije svrshodne osmišljene kulturne politike.

¹⁶ Podaci vezani za muzej su preuzeti iz upitnika koji je u proleće 2009. godine dostavljen iz Narodnog muzeja Leskovac Zavodu za kulturni razvitak u okviru istraživačkog projekta *Muzeji u Srbiji – aktuelno stanje*, realizovanog za potrebe organizovanja konferencije *Kulturna politika u oblasti kulturnog nasleđa i transformacija institucija*, održane u Beogradu, u Palati Srbija, 22. i 23. maja 2009. godine; podaci o prosečnim parametrima aktivnosti regionalnih muzeja u Srbiji su rezultat analiza svih dostavljenih upitnika, koje je autor sproveo za potrebe pripreme disertacije na temu *Menadžment regionalnih muzeja u Srbiji sa posebnim osvrtom na organizaciju potencijala kulturnog turizma* (tema disertacije prihvaćena u oktobru 2008. godine na Fakultetu dramskih umetnosti Univerziteta umetnosti u Beogradu, mentor prof. dr Vesna Đukić).